

tervvel bombázta az illetékeseket. Az általa igazgatott Huszonötödik Színház jó néhány előadása az 1970-es években valóban felkavarta a teátrumi állóvizet. 1971-ben „elfogadta” az országgyűlési képviselő-jelöltséget is, s honatyaként, a korszak megmondóembereként írt méltatást 1974-ben a pártvezér válogatott beszédeit közreadó kötetéről. A Valóság című folyóiratba írt „tanúságtétel” kisebb skandalumba torkollott, mivel a pontosítgató szerkesztés során a magasztalásba egy kínos – „Kádár nem államférfi” – megállapítás került, ami miatt a kinyomott lapot bezúzták és újranyomták, ám a hibás verzióból másfél ezer példány mégis forgalomba került.

„**Mérhetetlenül elkészerít** és felháborít, hogy amit én a legőszintébb hitvallásnak szánok, azt a felelőtlenség, sandaság, rosszindulat vagy ártani akarás – hadd ne én döntssem el, miről van szó ebben az esetben – pontosan az ellenkezőjévé tudja fordítani” – magyarázkodott Gyurkó a Kádárnak címzett levelében. Miután a „belügyi szervek által különösebb feltűnés nélkül lefolytatott vizsgálat” kiderítette, hogy valóban csak sajtóhibáról van szó, a pártvezér arra biztatta a „párt harcosát”, hogy tegye túl magát az ügyön. S hogy Kádár valóban nem neheztelt az 1980-ban Kosuth-díjjal is elismert íróra, azt az is jelzi, hogy Aczél javaslatára elfogadta őt biográfusának.

A rendszerváltás után a helyét nem találó író jócskán átértékelte Kádár-kötetbeli ellenforradalmazását, s azt az alapvetését, hogy 1956 után „a politikai perekre szükség volt; abban a helyzetben csak kemény kézzel lehetett normalizálni az életet”. A Bakancsos forradalom című, kiadásról kiadásra egyre terjedelmesebb kötetében, s nyilatkozataiban részletesen ecsegtelte a pártvezér hibáit, mi több, „bűneit”, ugyanakkor dacosan leszögezte, hogy mindezek ellenére szerinte mégis Kádár volt a XX. század „egyetlen jelentős magyar politikusa”, aki „élete végén a tébolyt róttá magára penitenciául”.

Ahogy Gyurkó a magányt és a elfelejtést. ■



VLADA RALKO | SZOVJETHATALOMRÓL, MORÁLIS IGAZSÁGRÓL

Ezek ugyanazok

„Barátaim nyugodtak, nem azt a kifejezést használják, hogy a háború után, hanem azt, hogy a győzelem után” – mondta a megnyitón Vlada Ralko ukrán festőművész, akinek az orosz invázió kezdete óta a belvárosi Kahán Art Space-ben volt az első nyilvános szereplése.

nem keresem az idill tematikáját

■ A terem két részét boltíves átjáró köti össze, ennek egyik oldalán „Az agresszort csak az ember tudja megállítani...” című kép van, a másikon pedig, folytatás gyanánt, a „...mert a szovjet embereknek nem lehetnek saját szavaik” című. Beszédes képaláírás, de miért a szovjet jelzót használja?

Sokan úgy vélik, hogy a szovjet uralom véget ért, ma már a szót sem használják. De ez csak formálisan igaz. A jelenlegi Oroszország a szovjetek gyarmatosító politikáját folytatja, azt a felfogást képviseli. Ezt a világot George Orwell ragyogóan jellemezte 1984 című könyvében, amelyet a Szovjetunió végnapjaiban kiadtak, mindenki számára elérhetővé vált. Aki beleolvass, egyből érti, mire gondolok – például a mai orosz propaganda természetére. Orwell regényének a hőseit is megfosztották saját szavaiktól, elferdítették a nyelvet, csak úgy, mint ma élő honfitársaikét.

■ Ön a pályája nagyobb részét háborúk árnyékában töltötte. Kezdődött a Majdan téri tünte-

tésekkel, majd a Krím annektálásával, a kelet-ukrajnai harcokkal folytatódott, most pedig az orosz támadásról készít dokumentumértékű művészi sorozatot. Volt a festészetében békésebb, idillikus korszak?

Nem keresem az idill tematikáját, a háborús időkben morális igazságokat akarok felmutatni. A Majdan téren az esti szürkületben a féktelen tömegben láttam egy embert, aki hatalmas szemnek öltözött, akkor döntöttem úgy, hogy olyan rajzsort készítek, amely naplóként dokumentálja az eseményeket. A krími és a kelet-ukrajnai háborút szintén szubjektív és személyes perspektívából mutatom be. Mostani alkotásaimon is érződik, mennyire nem kapok levegőt.

■ Korábban úgy nyilatkozott, hogy „nincs a képeimen vér, csak piros festék a papíron”. Ez nem mentegőzés?

Mindenkinek megadatik, hogy a műalkotásokat szabadon értelmezze. A művészet nem direkt módon, leegyszerűsítve ábrázol,

ha ezt tenné, szimpla propaganda lenne. Amikor ifjú éveimben festészetet tanultam, azt mondták, a vörös a dicsőséges szovjethatalom színe. Ettől az ifjúkori nyomástól akartam megszabadulni, azért mondtam, hogy ez is csak egy a színek közül.

■ **Háborús időkben nagy a kísértés, hogy a műalkotások is propagandává egyszerűsödjének, például az ön képeinek visszatérő alakja, a kétfejű sas egyértelműen Oroszországot jelképezi. Nem tart ettől?**

Ezt nem tudom megítélni, de számomra most az egyetlen nyelv a rajz, így fejezem ki, amit el akarok mondani, ez a fegyverem, ez tart életben. Abban biztos vagyok, hogy a művészek felelősségvállalása, szolidaritása egyre fontosabb.

■ **Ön aláírta az oroszországi művészek bojkottjára szóló felhívást, amely azt állítja, amennyiben a művészetet propagandára használják, toxikus hatásúvá válik. Miféle mérgezést okozhat?**

Az orosz művészek korábban a demokratikus törekvések képviselői voltak. Az orosz kultúrát a művészek jelenítették meg Európában, a Nyugat rajtuk keresztül ítélte meg az országot. Senki sem tudta elképzelni, hogy egyszer csak egy hidegvérű agresszor propagandistái lesznek. Azt hittük, azt

reméltük, hogy Oroszországnak kulturálisan fejlett, olyan kiemelkedő művészei vannak, akikkel szót lehet érteni. Csakhogy ők szembefordultak a demokratikus hagyományokkal, létezik egy olyan művészeti közösség, amelyik kifejezetten Putyint támogatja.

■ **Nem is kapott rokonszenvező, támogató gesztusokat orosz kollégáitól?**

A Dmitrij Vilenszkij vezetésével működő szentpétervári művészcsoport, a Sto gyálát támogatón nyilatkozott rólam, néhány orosz művész is javasolta, hogy tartsunk közös kiállítást, de hivatalos orosz intézményekkel, szervezetekkel nincs kapcsolatunk. Az orosz alkotók többségét nem foglalkoztatja az ukrán nép szenvedése, ellenkezőleg, ők az orosz népet ábrázolják szenvedőnek. Művészileg nem fordulnak szembe azzal, amit Putyin csapatai Ukrajnában művelnek. Legfeljebb mentegetőznek, nem ismerik el a felelősségüket.

■ **Mostani kiállításán csupán öt eredeti rajza szerepel, a többi digitális giclée nyomat, amelyeket szignált, azaz a szerzőségét elismerte. Biztonságban tudja a képeit? Túléltek a háborút?**

Újabb képeimet a Lvivi múzeumban őrzik, leszámítva azokat, amelyeket megvásároltak, és amelyek

számomra most az egyetlen nyelv a rajz, ez a fegyverem

vételárát a harcolók megsegítésére ajánlottam fel. Berlinben készült rajzaim velem vannak, ám sok alkotásom Kijevben maradt, azok sorsa valóban aggaszt. A most Budapesten kiállított rajzok is megvásárolhatók, a pénzt azoknak az ukrán önkénteseknek ajánlom fel, akik megtisztítják a földet az orosz agresszorok által hátrahagyott aknáktól.

■ **Négy éve Odesszában monumentális táblaképeket mutatott be. Anatómia című kiállítását akkor úgy méltatták, hogy a helyi Szépművészeti Múzeum új korszakának kezdete. Véglegesen elfordult ezektől, és kitart a grafika, a rajzsorozatok mellett?**

Az első sorozatom 2000-ben a kínai erotikus napló volt, amelyet 2004-ben Moszkvában is kiállítottak. Ezt követte a Kijevi napló. Versenyt futok az idővel, loholok az események után egyik helyszínről a másikra, erre ez az ábrázolásmód a legalkalmasabb. Olyan időszakot élünk, amikor hangosan, ámde röviden, tömören kell kifejeznünk, amit gondolunk. Nagyon erős hatások érnek, nem vagyok biztos abban, hogy egy-egy nagyobb festményt be tudnék fejezni. Nincs energiám, de koncentrálni sem tudok arra, hogy nagy, eredeti formákat dolgozzak ki.

■ **Az idei velencei biennáléra is beválogattak néhányat az ukrán művészek alkotásaiból, így az ön Lvivi naplójából is. Hogyan sikerült ezt összehozni?**

Azoknak a művészeknek a képeiből, akik a háború alatt is dolgoztak, poszterek készültek, ezekből állítottak össze egy szabadtéri kiállítást. De nagyon megértem azokat is, akik most nem képesek alkotni.

■ **Milyennek képzeled a háború utáni Ukrajnát? Tervezi, hogy hazatér?**

Abban biztos vagyok, hogy a háború előtti Ukrajnához nem lehet visszatérni, nem a múlt fogad majd Kijevben. De amint lehet, hazamegyek. A baráti köröm nagy része védi a hazáját, bekapcsolódott a háborúba. Fontosnak tartom, hogy támogassam őket. Megvisel, hogy nem vagyok képes fizikailag is harcolni. ■

FARKAS ZOLTÁN

Állati elemek

„A kívülálló pozícióját nem lehet komolyan venni” – jellemezte Vlada Ralko képeit György Péter esztéta a kiállítás megnyitóján. Ukrajna magyarországi nagykövete pedig két fotóval ábrázolta a pusztítást. Az elsőt egy magyar támogatással épült játszótéren hancúroztak a gyerekek, a másodikon pedig a bombatalát utáni romok nyomasztó látványa tárult fel. Ljubov Nepop ezzel azt érzékeltette, hogy a háborúból legfeljebb szavakban lehet kimaradni, ám azokon átüt a valóság. A nemzetközileg ismert és elismert Ralko Berlinből érkezett Budapestre. Kijevből a bombázások elől először Lvivbe menekült szintén festőművész férjével, onnan utaztak tovább a német fővárosba, ahol tartózkodási engedélyre várnak. Korábban is járt már a magyar fővárosban, 2018-ban a Ludwig Múzeum Permanens

forradalom című kiállításán szerepelt, amely a „feszültségekkel teli ország vibráló művészeti közegét” mutatta be.

Kritikusai a független Ukrajna egyik leghíresebb expresszionista művészeként emlegetik az 53 éves Ralkót, megemlítve az egyik leghíresebb múlt századi festő, a brit Francis Bacon hatását, ami főleg a korábbi képein érződik. „Gyakran vegyíték emberi és állati jellegzetességeket egyetlen papíron. Ez nem erőltetett hasonlat: ezekkel az »állati« elemekkel a valóságban is szembetalálkoztam. Például többször is lerajzoltam egy férfit, aki medveöltőzetben lófrált a Majdan téren, amelyet a legveszélyesebb pillanatokban sem hagyott el. Az alakjaim valóban ott voltak a téren” – vont párhuzamot valóság és művészet között. A lázadás napjaiban kezdte el Kijevi napló című sorozatát. Folytatása a Lvivi napló, amely a velencei biennálén az Ukrajna az utolsó percben című kiállítás szervezőinek a figyelmét is felkeltette.